

INGLIZ TILI O'QITISH METODIKASI TERMINLARI VA ULARNING O'ZBEK TILIDAGI FARQLAR, O'XSHASHLIKLAR

Elmurodova Yulduz Elmurodovna

Samarqand viloyati, Pastdarg'om tuman 3-son kasb-hunar maktabi ingliz tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10038292>

Abstract: *This article provides an analysis of pedagogical terms in English and Uzbek languages, information about the role of terms in technology, science, art and social life.*

Key words: *Terminology, pedagogical term, assessment, translation, terminology, dictionary.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi pedagogik atamalarning tahlili, so'z atamalarining texnologiya, fan, san'at va ijtimoiy hayotdagi o'rni haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Terminologiya, pedagogik atama, baholash, tarjima, terminologiya, lug'at.*

Terminologiya - bu tilning o'ziga xosligi. Atamalar umumiy so'zlardan, boshqa tillardagi so'zlardan yoki tilda allaqachon mavjud bo'lgan morfemalardan tuzilishi mumkin. Hozirgi vaqtda o'zbek terminologiyasining boyligi, asosan, boshqa tillar va so'z birikmalaridan foydalanish natijasidir.

Ma'lumki, ingliz tili hozirda dunyoning asosiy muloqot tili hisoblanadi. Shunday qilib, ingliz tili o'z lug'atiga doimiy ravishda yangi so'zlarni qo'shish orqali rivojlanmoqda. Ingliz tilining o'zbek tiliga ta'siri juda katta va uni asosan fan, pedagogika, texnologiya va ijtimoiy hayotning turli sohalarida ko'rish mumkin. Ko'p hollarda biz o'zbek tilining ichki imkoniyatlaridan kelib chiqib, ingliz tilidan kelgan atamaning ekvivalentini topishga harakat qilamiz. Ammo xalqaro atamalar (yoki xalqaro so'zlar) deb sotiladigan shunday atamalar mavjudki, ular ingliz va o'zbek tillarida bir xil shaklda hech qanday o'zgarishsiz qo'llaniladi. Masalan, yunon va lotin so'zlari texnik va ilmiy atamalar sifatida keng qo'llaniladi. A.Avloniy ta'kidlaganidek: "Ta'lim biz uchun hayotdir. Bu o'lim, najot, halokat, baxt yoki salomatlik masalasidir. Darhaqiqat, inson hayoti, baxtu saodati, sof insoniy faoliyatida ta'lim-tarbiyaning o'rni g'oyat muhim. Ma'lumki, yosh avlodni tarbiyalash ishimizning asosiy vazifasi bo'lib, bu biz uchun ijobiy natijadir, shu bois ularni millatimizga, millatimizga sadoqat, har tomonlama sadoqat ruhida tarbiyalashimiz zarur. Bunga erishish uchun, birinchi navbatda, yosh avlod ongiga milliy g'urur, milliy g'urur, ma'naviyat, milliy g'oya va boshqalar kabi tushunchalarni singdirishimiz kerak. Zero, xalq tarixini, ona tilini bilmasdan, o'rganmasdan, ulardan ma'naviy ozuqa olmasdan, yorug' kelajakni orzu qilish, albatta, mumkin emas.

Behbudiy, Avloniy, Ayniy, Munavar Qori, Hamza va boshqalar salomlashgan shogirdlar Orenburg va Srimda yangi shoxchalar ochdilar. Ular rus tilini o'qitish usullari

va usullarini o'rgandilar va ularni o'z sharoitlariga moslashtirdilar. Shunday qilib, ushbu maktablar uchun birinchi darslik va qo'llanmalar yaratilgan va bu kitoblarga birinchi marta ta'limga oid maxsus atamalar kiritilgan. Yangi pedagogik atama barcha tillardagi leksik sohani o'rganish bilan bog'liq. Tilning sifati va so'z yasash modellarini va usullarini ishlab chiqish darajasi bo'yicha yangi atamalarni shakllantirish qobiliyati.

Keling, pedagogik atamalarning bo'linishini ko'rib chiqaylik. Pedagogik atama ikki guruhga bo'linadi: Ta'lim nazariyasi shartlari.

Ta'lim tizimining shartlari, predmeti, ta'limning tabiati, o'rganish predmeti.

Tarbiya nazariyasi shartlari. Tarbiya, tarbiyachi, axloqiy tarbiya, laboratoriya tarbiyasi.

Tilshunoslik ilmiy tadqiqotlariga ko'ra, pedagogik atamalar soni o'n mingdan ortiq. Bundan tashqari, shuni ta'kidlash kerakki, ingliz va o'zbek tillarida pedagogik atamalar bir necha guruhlarga bo'lingan:

Pedagogik tushunchalarni ifodalovchi atamalar: maktab, institut, dars, amaliyot, metod, pedagogika, imtihon, kitob va boshqalar.

Ta'limga aloqador shaxslarning ismlari: o'qituvchi, sinf rahbari, restoran, viserestoran, dekan.

Qonunchilik atamaları o'zbek va ingliz pedagogikasida keng qo'llaniladi. Masalan, Davlat madhiyasi (Davlat madhiyasi) - mustaqil davlatning muhim ramzlaridan biri bo'lib, odatda maxsus holatda ijro etiladigan tantanali va musiqali kompozitsiyadir. Davlat granti (Davlat granti) - To'lanadigan mablag'lar olimlar, olimlar, san'at va adabiyot mualliflarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash uchun ajratiladi. Grant - bu ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish uchun qo'llab-quvvatlash va qaytarib to'lanishi kerak bo'lgan qarz emas. Davlat granti - bu davlat tomonidan moliyalashtiriladigan universitetlar talabalarining o'qishi uchun to'lanadigan grant.

Davlat ta'lim standarti (Davlat ta'lim standarti) ta'limga qo'yiladigan asosiy talablarning asosiy o'choqlari to'g'risidagi hujjatdir. XXI asr axborot va texnologiyalar asri. Shu sababli, hozirgi vaqtda u innovatsion texnologiyalarsiz pedagogik pedagogik va o'quv jarayoni imidjiga tarqaldi. Demak, ta'lim tizimida ishlayotgan har bir kishi o'qitish jarayonida kompyuter texnologiyalari, lestronin materiallaridan qanday foydalanishni bilishi kerak.

Iboralarning tarjimasidagi farqlar va o'xshashliklar

Hozirgi kunda ko'pgina ingliz tili o'qitayotgan o'qituvchilar so'zlarni o'zbek tiliga to'g'ridan to'g'ri tarjima bilan emas, balki ularning ma'nosini anglagan holda yodlashni tavsiya qiladilar. Chunki, u so'zning qay holatda, qanday sharoitda ishlatishni bilishimiz va uni to'g'ri qo'llay olishimiz zarur. Misol uchun, o'zbek tilida aft, bashara, yuz, ruxsor kabi sinonimlar mavjud va bu sinonimlarning har birini o'z qo'llanilish o'rni bor. Misol uchun, biz yuz so'zini odatiy kundalik turmush tarzimizda va odatdagi sharoitlarda ishlatamiz, ammo bashara, aft so'zlarini biz yomon vaziyatlarda, ya'ni kimnidir haqorat qilmoqchi bo'lganimizda ishlatamiz. Biz bu so'zlarni ingliz tiliga to'g'ridan to'g'ri tarjima qilsak, face so'ziga duch kelamiz. Lekin ingliz tilida o'zbek tilidagi kabi face so'zining turli hissiy munosabatni bildiradigan variantlari yo'q. Ammo, bularning har biri turlicha ma'noni ifodalaydi. Ingliz tilida ham shunday bir so'zning o'z ishlatilish sharoiti mavjud. Biroq, darajaga mos ravishda boshlang'ich darajadagi: beginner, elementary, pre-intermediate ingliz tili o'qiyotgan o'quvchilar o'zbek tilidagi tarjimadan foydalanishi mumkin. Shunda

ularga tilni o'rganish tezroq va osonroq bo'ladi. Ammo, ma'lum bir darajaga kelganda, til o'rganuvchisi so'zlarni definition bilan, ya'ni ma'nosini anglagan holda so'zlarni yodlashi zarur[3]. Misol uchun: intermediate, upper intermediate, advance darajadagi til o'rganuvchilari. So'zning mazmuni va ishlatilish o'rnini turli xil kitob, kino va maqolalardan o'rganish mumkin.

Ingliz tilidagi ko'p so'zlar o'zbek tilidagi ko'p ma'noli so'zlarning to'g'ridan to'g'ri ma'nosini bera olmaydi. Misol uchun, o'zbek tilidagi quloq so'zi. Biz uni ingliz tiliga ear deya tarjima qilamiz.

He was always there with a sympathetic ear.

Bu gapda ear so'zi to'g'ri qo'llanilgan. Ammo, o'zbek tilida xalq orasida tarqalgan quloq so'zini, ya'ni sotqin ma'nosini ifodalovchi so'zni biz ingliz tiliga shundayligicha tarjima qila olmaymiz. Biz sotqin so'zini ingliz tiliga betrayer deb tarjima qilishimiz mumkin.

Tide so'zini oqim deb o'zbek tiliga tarjima qilsak bo'ladi, shu bilan birga direction so'zini ham. Biroq ularni ishlatilish o'rnini turlicha. Bunga bir misol ko'rib o'tamiz. Yoshlar internet sababli turli xil oqimlarga yo'naltirilmoqda.

Bu gapni biz ingliz tiliga tarjima qilsak, oqim so'zini direction deya tarjima qila olamiz. Ammo, bu yerga tide so'zini umuman qo'llayolmaymiz.

Handover - bu so'zning asl ma'nosi "Ma'suliyatni bir shaxs yoki guruhdan boshqasiga o'tkazish harakati, bu amalga oshiriladigan davr". Bu so'zning o'zbek tiliga aynan tarjimasi yo'q.

Endi biz ba'zi bir idiomalarni, ya'ni iboralarni ko'rib chiqsak:

Birinchi iboraga to'xtalsak: "Hit the sack" iborasi. Agar, biz bu iborani o'zbek tiliga to'g'ridan to'g'ri tarjima qilsak, yostiqni urish degan ma'noni anglatadi. Ammo, bu iboraning asl ma'nosi "uyquga ketmoq" degan ma'noni beradi.

Ikkinchi ibora: "Come rain or shine". Bu iboraning asl ma'nosi "nima bo'lishidan qat'iy nazar". Ammo, biz buni o'zbek tiliga so'zma so'z tarjima qilsak, umuman boshqa ma'noni beradi. Ingliz tilida shunday iboralar mavjudki, o'zbek tilidagi iboralarga mos tushadi. Ularning bir qanchasini ko'rib o'tamiz:

1. Where there's a will, there's is a way - 1)Intilganga tole yor

2. Talk/speak behind your back - Orqasidan gapirmoq

3. To fool someone - Ahmoq bilmoq (aldamoq).

4. What is done is done - O'tgan ishga salovat. Ingliz tilida bunday iboralar yuzlab, hatto minglab deya olamiz.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, pedagogikani maxsus atamalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Sinov jarayonida atamalar yuqori darajada import qilinadi. Ularning yordami bilan ta'lim jarayoni yanada samarali va tushunarli bo'ladi. Bu o'rinda ingliz tilining ahamiyatini ham ta'kidlash lozim. Ushbu pedagogik atamaning aksariyat qismlari ingliz tilidan olingan. Ulardan ba'zilari o'zbek tiliga tarjima qilingan, ba'zilari esa o'zgarishsiz qolgan.

Adabiyotlar:

1. Yusupova S.A. Pedagogik atamalarining ingliz va o'zbek tillariga tarjimasi, ingliz va o'zbek terminologiyasi. 2021 yil.
2. X.Paluanova, M.Musumonova, K.Risqulova, Z.Qurbonniyozova. "Pedagogik atamalar ro'yxati" 16.11.2012 y.
3. Abdullaeva Marhabo Rahmonqulovna. (2021). Ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima va uning o'ziga xos xususiyatlari. Innovatsiyalar, integratsiya va ta'lim xalqaro jurnali, 2 (2).
4. Nizomova Mohinur Baratboyevna. Ingliz va o'zbek tillarida pedagogik atamalarining tasnifi. 2020
5. Shoira Isayeva Linguoculturological aspect of translating realities. - Philology Matters / Uzbek State World Languages University, 2020. - Vol. 33 No.3